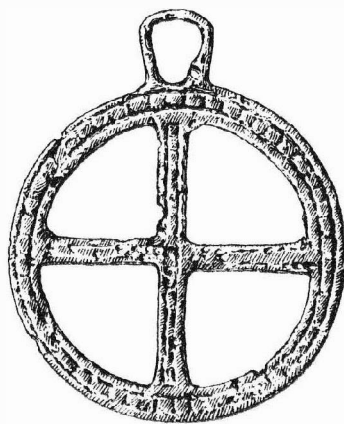

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

BRNO 1968

SLOVANSKÝ SÍDLIŠTNÍ OBJEKT NA MODRÉ U VELEHRADU (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Při hloubení jámy pro uložení vodní nádrže při stavbě besídky v trati „Díly u Božího syna“ na návrší pod křižovatkou cest Staré Město—Velehrad—Modrá, podle speciální mapy ve čtverci 75 až 43, část B, byl dělníky zachycen a částečně porušen objekt. Na podkladě hlášení ředitele školy v Modré, M. Pachla, dostavil se 23. 10. 1967 na místo nálezu pracovník archeologického oddělení Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Zahloubený objekt je umístěn svým středem 1 m od severozápadního rohu besídky, na mírném svahu přivráceném k západu. Je zapuštěn do žluté sprašové hlíny, která se objevuje pod 30—35 cm silnou vrstvou ornice. Objekt se jevil v hloubce 35—40 cm pod ornici. Je kotlovitě zahlouben do spraše a jeho stěny i dno jsou vypáleny tak, že tvoří vrstvu silnou celkem 7 cm. Z toho 4—5 cm vnější vrstvy tvoří žárem černě zbarvená, tvrdě vypálená spraš, která přechází do červené, místy nahnědle vypálené měkčí spodní vrstvy, silné 2—3 cm. Po obvodu je jáma nejlépe zachována do největší výšky (35 cm pod ornici) z jižní a západní části, nejméně z části východní. Vnější průměr je 100 cm, vnitřní 80 cm. Hloubka jámy od nejvýše zachovaného okraje je 45 cm. Tmavý hlinitý zásyp, který byl vybrán M. Pachlem, neobsahoval prý žádné nálezy.

Podle tvaru i úpravy jámy se dá soudit, že sloužila jako zásobnice, nejde-li o zbytek pece, nejspíš v pozdní mladohradištní době, nebo v období těsně následujícím (do konce 13. stol.).

Jáma je umístěna asi 40 m severně od základů velkomoravského kostela.¹ Při revizním výzkumu v letech 1953—1954 byla u severní stěny apsidy nalezena skupina mladohradištních střepů, které lze datovat k přelomu 11. a 12. století. Podle hrobových nálezů se u kostela přestalo pohřbívat během 1. poloviny 10. století. Podle falsa listiny Přemysla Otakara I. z r. 1202, jejíž obsah je však věcně správný, koupil moravský markrabě Vladislav Jindřich od litomyšlských premonstrátů jakýsi statek, který se rozkládal na pozemcích veligradských a na němž stál kostel sv. Jana, již prázdný a pustý. V. Hrubý ztotožňuje velkomoravský kostel s kostelem uváděným v listině Přemysla Otakara I.² Pozůstatky statku se doposud nepodařilo archeologicky prokázat. Zda objevený objekt souvisí s časně středověkým osídlením, vztahujícím se ke statku, nelze za daných okolností a bez dalších datovaných sídlištních nálezů předpokládat.

Poznámky:

¹ V. Hrubý, V. Hochmanová, J. Pavelčík, Kostel a pohřebiště z doby velkomoravské na Modré u Velehradu, ČMMZ 40 1955, 42 n. J. Cibulka, Velkomoravský kostel v Modré u Velehradu, Praha 1958.

² V. Hrubý, Staré Město, velkomoravský Velehrad, Praha 1965, str. 94—97.

EIN SLAWISCHES SIEDLUNGSOBJEKT AUS MODRÁ BEI VELEHRAD (Bez. Uherské Hradiště)

Bei Geländearbeiten, die mit der Vorbereitung zum Bau eines Altans in der Gemarkung Modrá (Bez. Uherské Hradiště) zusammenhingen, stieß man auf der Ortsflur „Díly u Božího syna“ auf ein eingetieftes Siedlungsobjekt von kesselförmiger Gestalt. Wände und Boden des in den Löss eingetieften Objekts waren stark verglüht und die 4—5 cm dicke obere Schicht bestand aus hart gebranntem schwärzlichem Löß, der untere, 2—3 cm dicke Teil der Schicht war weicher und von rötlicher, stellenweise bräunlicher Farbe. Der äußere Durchmesser beträgt etwa 100 cm, der innere 80 cm. Die größte erhaltene Tiefe mißt 45 cm. Nach Form und Herrichtung dürfen wir annehmen, daß dieses Objekt als Vorratsgrube in der jüngeren Burgwallzeit oder in der darauffolgenden Periode (bis zum Ausgang des 13. Jhs.) gedient hatte. Die Füllerde lieferte keinerlei Funde. Die Grube liegt etwa 40 m nördlich von den Fundamenten einer großmährischen Kirche (siehe Anm. 1—2).

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM NA HRADIŠTI „LOUKA SV. PETRA“ U STRACHOTÍNA (okr. Břeclav)

BORIS NOVOTNÝ, AŮ ČSAV Brno

(Tab. 73—83)

V souvislosti se stavebně geologickým průzkumem, prováděným za účelem výstavby vodního díla „Nové Mlýny“ v oblasti Pavlovských vrchů, provedl Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,

v červenci až září 1967 za vedení referentova orientační záchranný výzkum v areálu slovanského opevnění, rozkládajícího se na ploše 19,60 ha v poloze „Louka sv. Petra“ u Strachotína, okr. Břeclav. Sondážní práce byly ve zvlášť suchém období léta 1967 prováděny v severozápadní části hradiště, v terénu, spodní i svrchní vodou neustále zamokřovaném. Za účelem zjištění způsobu výstavby hradby jsme prokopali sondou o rozměrech 21,80 × 4 m poměrně dobře zachovalé těleso valu, které v nynější podobě dosahuje výše 210 cm.

Jádro valu s pohledu vertikálního průřezu tvořil kupovitý blok (5 × 1,70 m) z udusaného písku s menším obsahem humusu. Blok se rozšiřoval jak na vnější, tak na vnitřní stranu valu v nízké stupně o rozměrech 1 m × 40 cm. Hlinitopísčité jádro bylo v jednom výše položeném místě do červena vypáleno (jak bylo patrné zejména na kontrolním bloku, ponechaném uprostřed jádra valu). Mimo udusané jádro převládala v hradební destrukci naopak hlinitá složka nad písčitou. Jak z vnitřní, tak zejména z vnější strany jádra bylo k zpevnění tělesa valu použito až pětinasobného navrstvení velkých, převážně pískovcových kamenů, prokládaných hlinitopísčítými vrstvami. U konce vně vyčníhajícího stupně středu valu byla hradba z vnější strany opatřena kamennou, více než 1 m mocnou plentou. Její materiál však byl — jak je patrné z pohledu na kolmý řez — druhotně vytrhán. Existenci vnější, na sucho kladené kamenné zdi, dokládají zachované zbytky její paty v původním uložení a další drobnější kameny, sledující obloukovitě jakýsi nízký předval, široký asi 2 m a vysoký nejvýše 60 cm. Ten byl udusán ze stejného, převážně písčitého materiálu jako jádro valu a tvořil vnější oporu spodní části kamenné plenty. Celé těleso valu nasedalo na tenkou podložní vrstvičku při výstavbě porušeného původního terénu se stopami vegetace v podobě drobných zlomků, podobajících se uhlíkům.

Západně, tj. na vnější straně od jádra valu, ležel v převážně humusovité vrstvě a hloubce 80 cm pod povrchem shluk drobných kamenů s přílepem malty. Při její výrobě bylo jako pojiva použito cihlové drti. Maltový kus svým složením představuje tzv. židovskou maltu, typické pojivo, jakého bylo používáno při stavbě kamenných budov v době velkomoravské. V našem případě bylo kamene s maltovým přílepem použito zjevně druhotně, tj. byl vyvednut z destrukce nějaké stavby a bylo ho použito při výstavbě valu. Do tělesa valu se rovněž druhotně dostaly zlomky keramiky s výzdobou vodorovných rýh, které připomínají keramiku z desátého století.

V dalším průběhu výzkumu došlo k otevření sondy na vnitřní straně valu. V návaznosti na průkop valem a v pravém úhlu k němu byla prozkoumána plocha o rozměrech zhruba 4,50 × 10 m. Odkryv ukázal mocnou kulturní vrstvu, zasahující až do hloubky 140 cm. V místě odkryvu ji lze v podstatě rozčlenit na tři horizonty. Svrchní horizont, zasahující do hloubky 30—40 cm od povrchu, tvořila souvislá vrstva drobnějšího kamene. Humusová vrstva nad destrukcí obsahovala množství zlomků keramiky. Z některých se podařilo sestavit celé nádoby. Tento horizont charakterizuje kupříkladu velký, v ústí široký hrnec, zdobený pásem šikmo řazených přesekávaných výtlaků a horizontálními rýhami. Dno je dovnitř vyduťté, s otiskem dřevěné podložky, a čepu osy kruhu. Menší soudkovitá nádoba má opět valcovitě zkosené ústí. Celkově náleží tento nejmladší horizont rámcově do sklonku 10. a počátku 11. století. Je to druhotně osídlení hradiště, které jsme zjistili výzkumem z roku 1960 na jiném místě, kde pokračovalo až do druhé poloviny 11. století. V prostředí přetavovacích pecí s podobnou keramikou tam ležel denár olomouckého knížete Otty I. Výše popisovaný svrchní horizont výzkumu z roku 1967 odkryl rovněž destrukci velkým žárem zničeného objektu. Tomu nasvědčuje do červena vypálená vrstva hlíny rozprostírající se zhruba na 6 m² a zasahující do hloubky 80 cm, s výskytem zlomků druhotně žárem deformované keramiky a s množstvím zvířecích kostí.

Zásadním novým přínosem pro řešení otázky doby vzniku hradiště je zjištění druhého staršího sídlištního horizontu, který určují nálezy z hloubky 40—80 (místy až 100) cm. Tento horizont tvořila v podstatě svážná destrukce z velkých kamenů z ruly, slepence a vápence. Druhý horizont charakterizuje keramika sklonku střední doby hradištní. Jsou to velké široké nádoby, zdobené převážně řadami viténasobných vlnovek, které se střídají s nepravidelnými horizontálními rýhami. Typově různorodá keramika náleží v podstatě době průběhu 10. století a má v některých případech období v nádobách, získaných výzkumem rozsáhlého blízkého pohřebiště v poloze „Na pískách“ u Dolních Věstonic. Pokročilejší tvary mají také analogie v objektech I, IV, VI, VII, odkrytých u dvojsidlové rotundy v Mikulčicích. Do průběhu 10. století se rovněž hlásí kosočtvercové nebo deltoidní tvary deseti nalezených železných šipek. Mezi dalšími nálezy možno jmenovat bochánkovité přesleny, opracované kosti, jako šídla, tzv. brusle — (spíše výrobní nástroj). Mezi kameny ležel opět kus malty podobné struktury jako byla nalezena ve valu. Výskyt zlomků malty, která se svým složením hlásí do doby velkomoravské, je zřejmým svědectvím, že někde v blízkém okolí místa výskytu lze při pokračujícím výzkumu očekávat nález základů nebo trosek základů zděné stavby z 9. století, snad sakrálního určení, a v tom případě i eventuální výskyt kostelního hřbitova. V této souvislosti je pozoruhodné, že starý pomístní název zkoumaného opevnění byl „Auf Sant Petersburg“. Z toho je vyvozáván závěr, že na hradišti nebo v jeho okolí stál kostel se starobylym zasvěcením sv. Petru, sahajícím snad až do velkomoravské doby.

I když první a druhý nálezový horizont svými zásahy silně poškodil nejspodnější kulturní vrstvu je pravděpodobné, že v hloubce 80 až 100, případně 120 cm bude možno při případném pokračujícím výzkumu ještě průkazněji doložit existenci předpokládaného třetího nejstaršího horizontu. Nasvědčují tomu nálezy keramických zlomků, nebo zčásti rekonstruovatelných nádob, hlásících se

svým materiálem, tvarem a výzdobou jednoduché vlnovky o velkých výkyvech do okruhu keramiky tzv. blučinského typu, tj. do vyspělého devátého století. Nejbližší její analogie lze opět spatřovat v některých typech nádob pocházejících z hrobů blízkého pohřebiště doby velkomoravské „Na pís-kách“. V jednom místě severovýchodního rohu odkryvu jsme v hloubce 100 cm našli zlomky lidské lebeční kalvy s částečně dochovanou trepanací.

Je pozoruhodné, že I. L. Červinka do zkoumaného rohu tělesem silnice narušené části hradiště u Strachotína lokalizoval centrum opevnění. Celková situace ohbí valu zničeného při výstavbě silnice ukazuje, že zde byl vchod do opevnění. Exponovanost místa dokládá také množství hrotů šipek. Budoucí výzkum by měl za úkol zjistit rozsah a účel zjištěné destrukce u valu. Neméně závažný by byl nálezký základů kamenné stavby, snad trosek velkomoravského velmožského dvorce s kostelem, který by však nebyl opevněn dnes dochovanou hradbou. Výskyt druhotně použitého kamene s maltou a zlomků keramiky ve valu nasvědčuje tomu, že samo opevnění počalo být budováno po zániku zděné stavby, tj. někdy v průběhu 10. století. Způsob výstavby opevnění, zjištěný řezem z roku 1967 a jeho použité prvky mají v podstatě obdobu ve stavební technice úseku valu na Pohansku u Břeclavě, zkoumaného za budovu zámečku-muzea. Odlišnost výstavby jiného zkoumaného úseku na Pohansku u Břeclavě má rovněž obdobu v jiném způsobu použité techniky, zjištěné při průkopu valu Svatopetrského hradiska (tzv. Petrovy louky) u Strachotína v roce 1948 J. Poulíkem. Pro obě hradiška je tedy charakteristické nedokončení projektu výstavby opevnění počáteční technikou, tj. patrně přerušení a její dokončení v pozdější době. Pro období dějin Moravy v 10. století, chudé na písemné zprávy, je však zejména pozoruhodné, že tu bylo i za změněných podmínek počato s výstavbou nižinného hradiště nedlouho po rozpadu Velké Moravy.

DIE RETTUNGSGRABUNG AUF DEM BURGWALL „LOUKA SV. PETRA“ BEI STRACHOTÍN (Bez. Břeclav)

Das Archäologische Institut der ČSAV, Zweigstelle Brünn, führte unter der Leitung des Verfassers weitere Sondagearbeiten im Bereiche des 19,6 ha umfassenden slawischen Burgwalls auf der Flur „Louka sv. Petra“ bei Strachotín pod Palavskými kopci durch. Der im nordwestlichen Teile nahe des Eingangs der Befestigungsanlage durchgeführte Wallschnitt brachte die Erkenntnis, daß die Konstruktion dieser Wallmauer der Bauweise der Fortifikation von Pohansko bei Břeclav gleich, die durch den Wallschnitt hinter dem Gebäude des als Museum dienenden Schlosses offenkundig wurde. Im Wallkörper unseres Forschungsobjekts entdeckten wir sekundär verwendete Steine mit Mörtel, der durch seine Zusammensetzung dem zu Steinbauten verwendeten Mauer-mörtel der großmährischen Zeit entspricht. Es ist daher anzunehmen, daß sich irgendwo in der Nähe der Fundstelle die Einsturzschicht eines Kirchenbaus vielleicht, aus großmährischer Zeit befindet. Der Vergleich mit dem im Jahre 1948 durchgeführten Wallschnitt zeigte, daß wir es hier mit einer anderen Bauweise der Fortifikationsanlage zu tun haben; das spricht dafür, daß die im Verlaufe des 10. Jhs. begonnen Arbeiten an der Befestigungsanlage eine Zeitlang unterbrochen werden mußten und erst später fortgesetzt und beendet wurden. Ähnlich hätte auch der Aufbau der Wehranlagen von Pohansko bei Břeclav verlaufen können.

Der Suchgraben in nächster Nähe der Wallmauer des Burgwalls von Sv. Petr legte den oberen Horizont einer Destruktionsschicht aus kleinem Gestein und Keramik vom Beginn oder aus der ersten Hälfte des 11. Jhs. frei. Besonders wichtig ist die Entdeckung einer weitläufigen Einsturzschicht aus großen Steinen, die durch Gefäßfunde, Scherben und eiserne Pfeilspitzen aus dem 10. Jh. zeitlich eingeordneten werden konnte. Der älteste Horizont, der mit dem Bau der Befestigungsanlagen nicht in Zusammenhang gebracht werden kann, ist durch Funde von Keramik vom Blučina-typus aus dem 9. Jh. belegt. Zu den Keramikfunden aus dem 9. und 10. Jh. finden sich Entsprechungen in den Gräbern der unweit gelegenen großen slawischen Nekropole „Na pís-kách“ bei Dolní Věstonice. Bei der Untersuchung der unteren Schicht fanden wir unter anderem ein menschliches Schädelfragment mit einer Trepanationsöffnung.

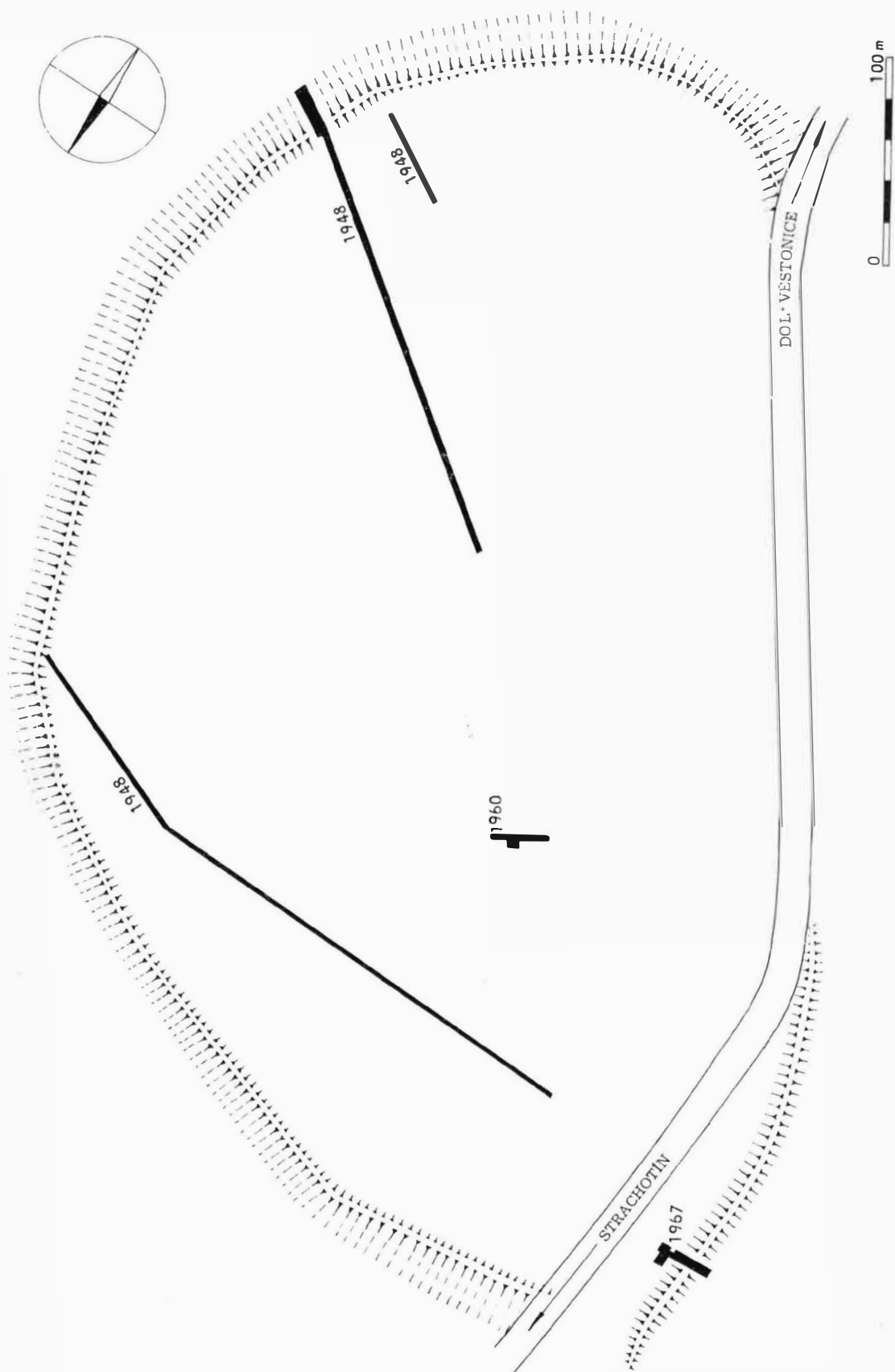
FRAGMENT LIDSKÉ LEBKY Z HRADIŠTĚ „LOUKA SV. PETRA“ U STRACHOTÍNA (okr. Břeclav)

MILAN STLOUKAL, AŮ ČSAV Brno
LUBOŠ VYHNÁNEK, Radiologická klinika KU Praha
(Tab. 84:1)

Z lebky se zachovala pouze část klenby, levá polovina čelní šupiny, většina levé kosti temenní a část pravé temenní kosti a malý kousek kosti týlní; ze švů je zachována většina levé poloviny švu

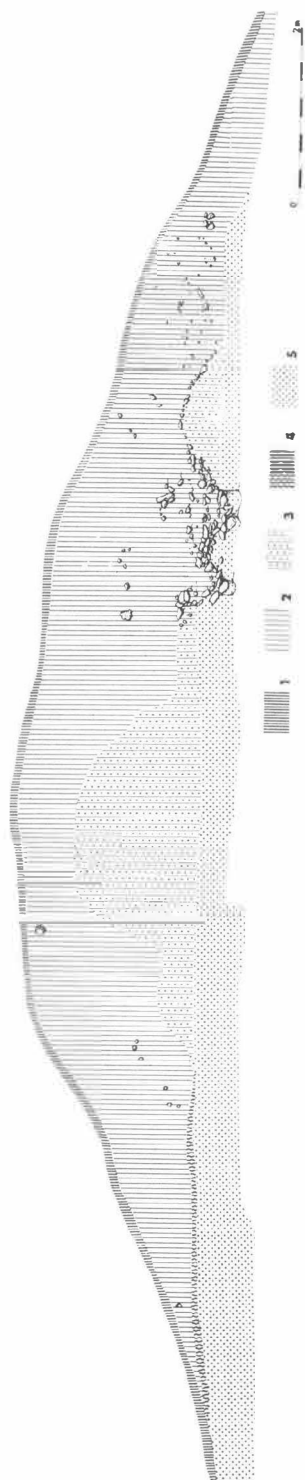
PŘEHLED VÝZKUMŮ 1967

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský
Překlady: Helena Plátková
Kresby: B. Ludíková, tab. 1—3 dr. B. Klima, tab. 8, 11—13 S. Ševčík
Na titulní obálce: Bronzový závěsek ze slovanského hradiska v Mikulčicích
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné
59/104/68.

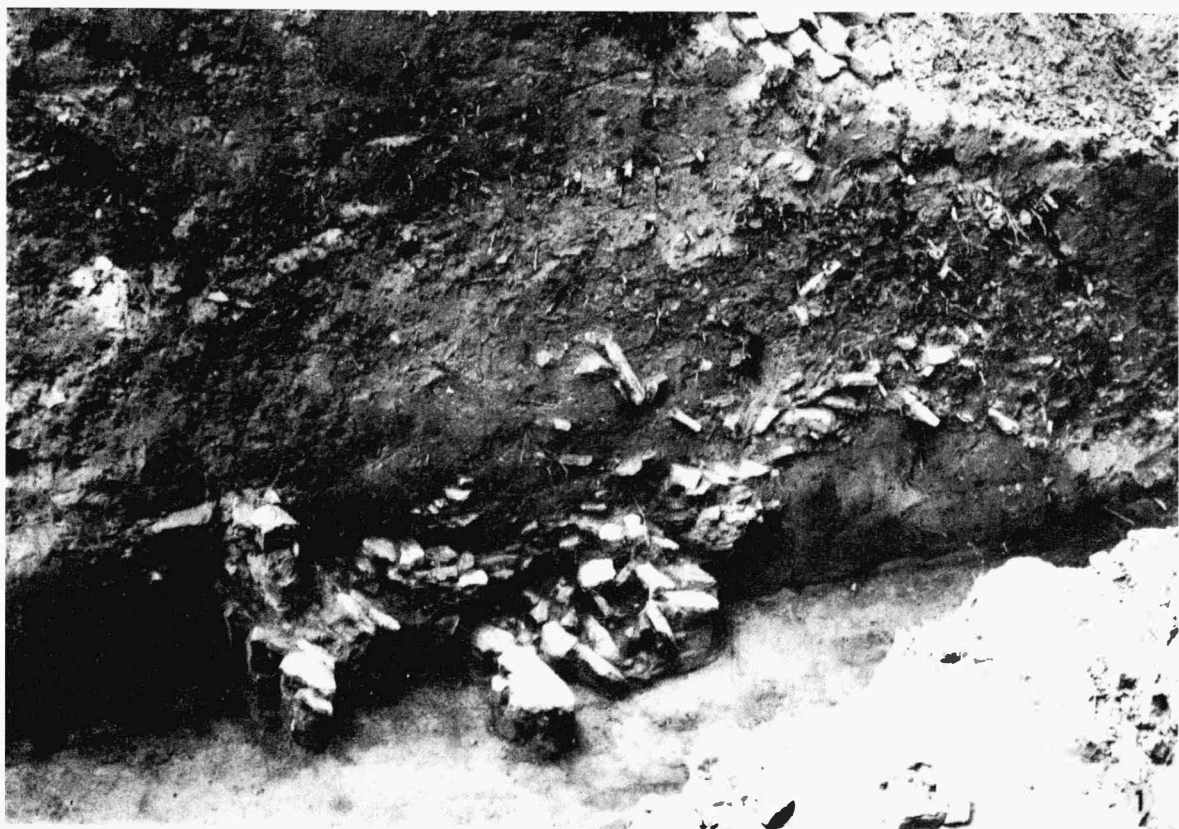
Tab. 73.

Strachotín (okr. Břeclav). „Louka sv. Petra“. Celkový plán hradiště s vyznačením prokopané plochy. — Flur „Louka sv. Petra“ (St. Peterswiese). Gesamtplan des Burgwalls mit Eintragung der untersuchten Flächen.

Tab. 74.

Strachotín (okr. Břeclav). „Louka sv. Petra“. Řez valem. 1. ornice; 2. porézni hlina; 3. hlina s dusaným pískem; 4. zbytky humusu; 5. podloží. — Flur „Louka sv. Petra“ (St. Peterswiese). Deutung des Wallprofils im Schnitt.
 1. Ackerkrume; 2. porézni hlina; 3. hlina s dusaným pískem; 4. Humusreste; 5. Untergrund.

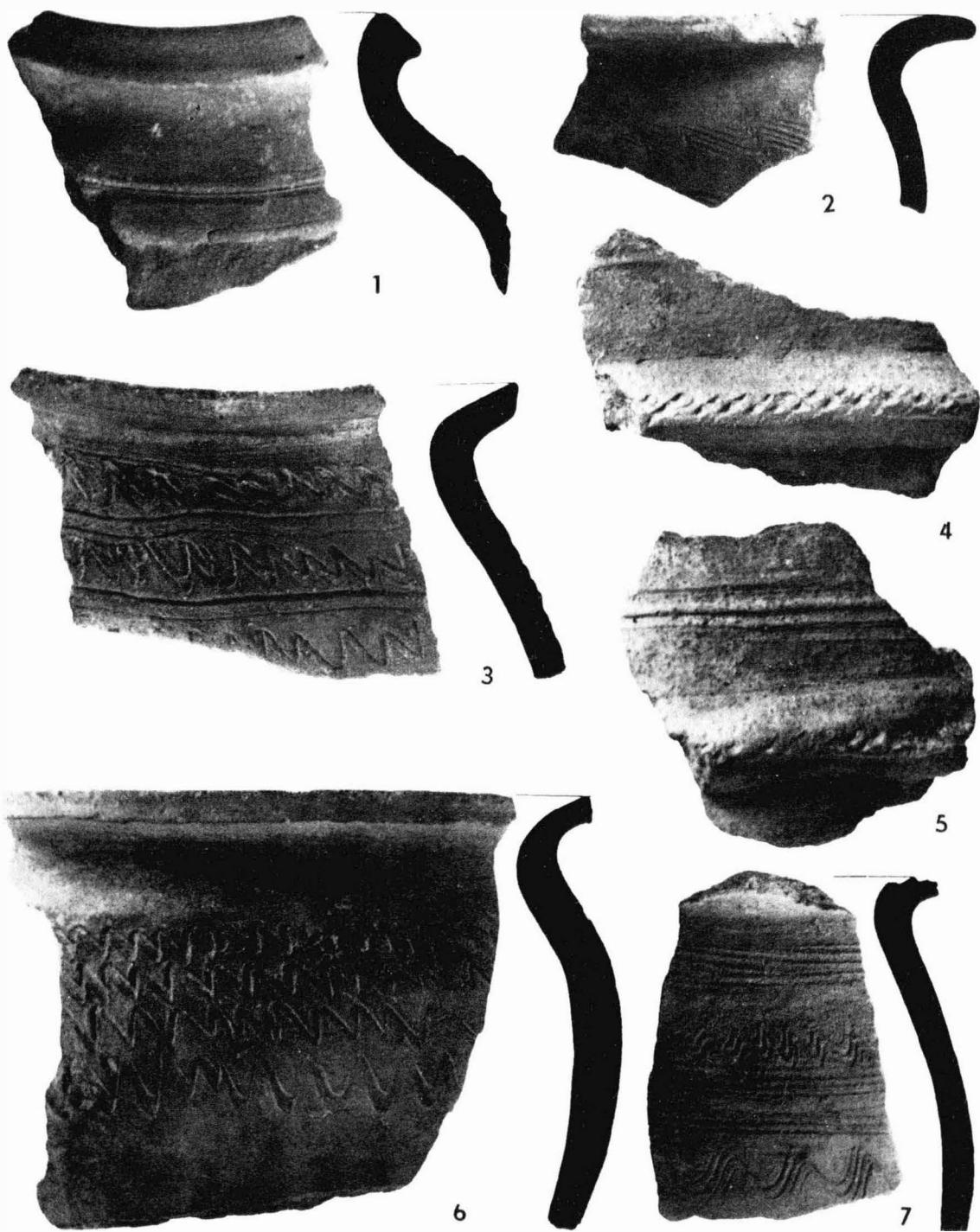
Tab. 75.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“. 1. detail vnější (západní) části jižního profilu se zbytky druhotně rozebrané, na sucho kladené kamenné zdi a bermy z dusané hlíny. Světlou skvrnu vlevo při okraji tvoří druhotně použitá malta a kameny. 2. Řez vnitřní částí valu. — Flur „Louka sv. Petra“ (St. Peterswiese). 1. Detail des äußeren (westlichen Teils des Südprofils mit Resten der sekundär auseinandergenommenen trocken gesetzten Steinmauervorderfront und der Berme aus gestampftem Erdreich. Den hellen Fleck links beim Rand bilden zusätzlich verwendeter Mörtel und Steine. 2. Der Schnitt durch den inneren Teil des Walls.

Tab. 76.

Strachotín (okr. Břeclav). „Louka sv. Petra“. 1. Řez vnitřní (východní) části valu s kameny, zpevňujícími valové těleso. První fáze odkryvu. 2. druhá fáze — sídlištní vrstva u valu. — Flur „Louka sv. Petra“ (St. Peterswiese). 1. Schnitt durch den inneren (östlichen) Teil des Walls, wo Steine zur Festigung des Wallkörpers angetroffen wurden. Erste Abdeckungsphase. 2. Zweite Phase-Einsturzschicht der Siedlung beim Wall.

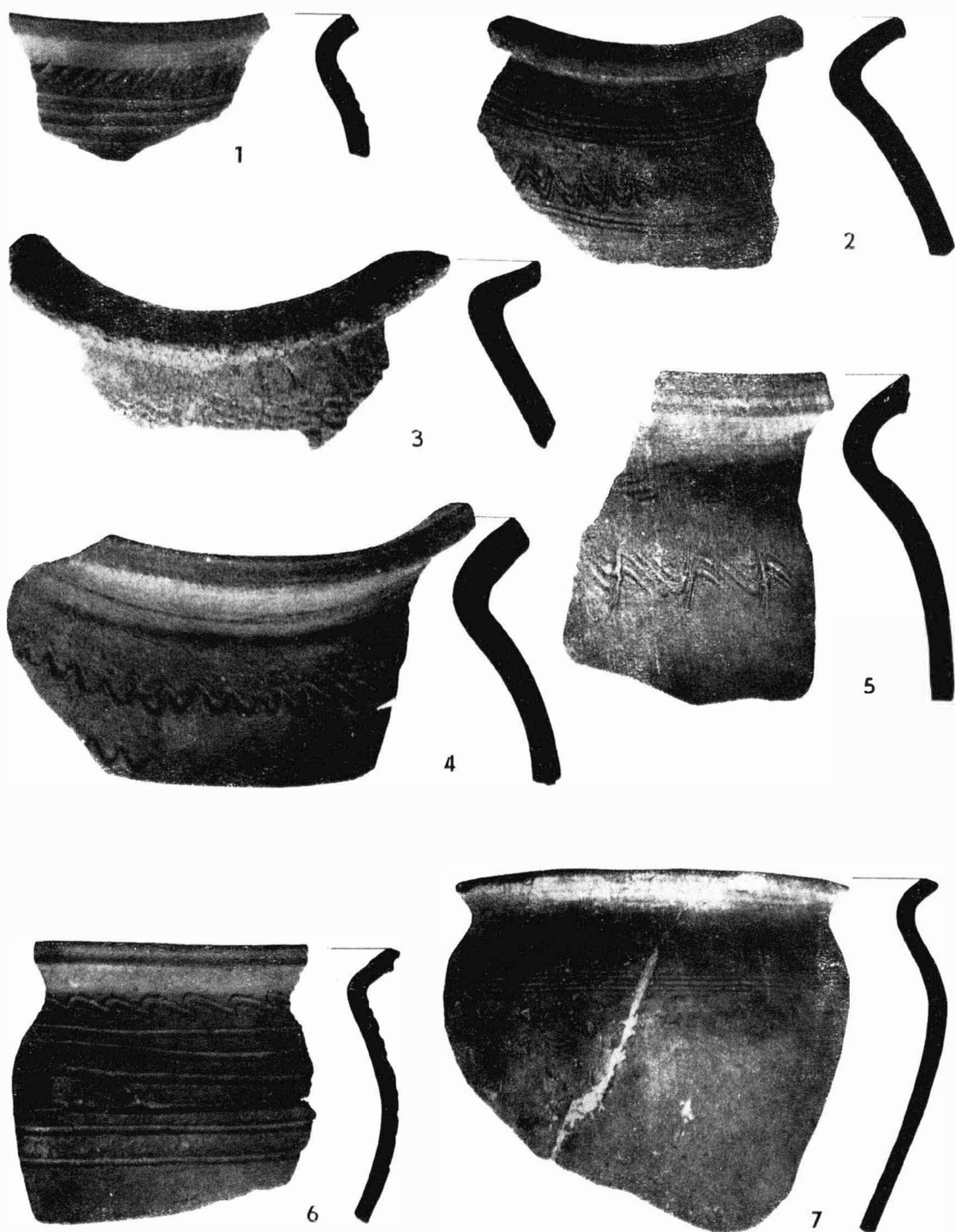
Tab. 77.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“. Keramika ze slovanského hradiště. — Keramik vom slawischen Burgwall

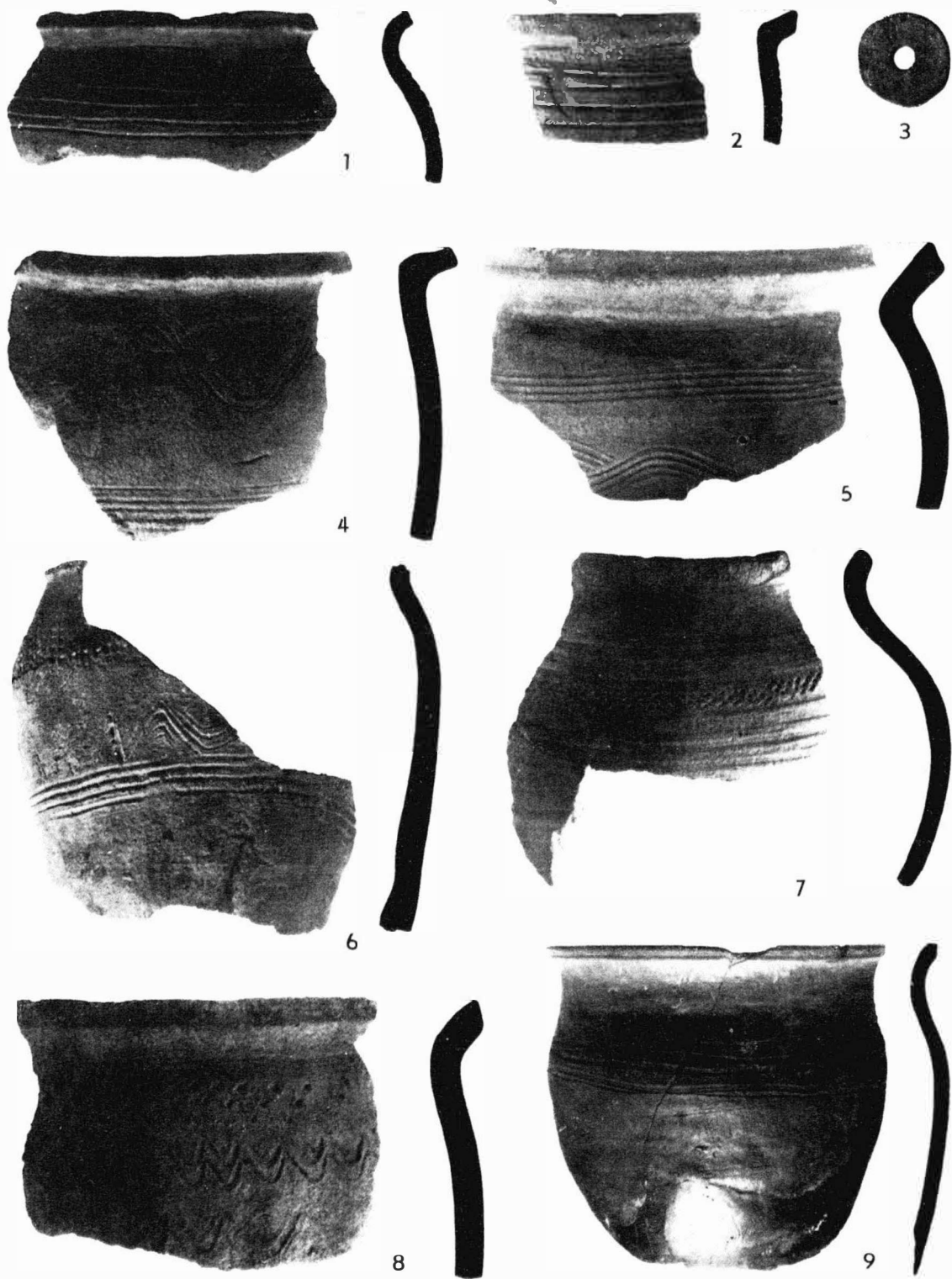
Tab. 78.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“. Keramika ze slovanského hradiště — Keramik vom slawischen Burgwall

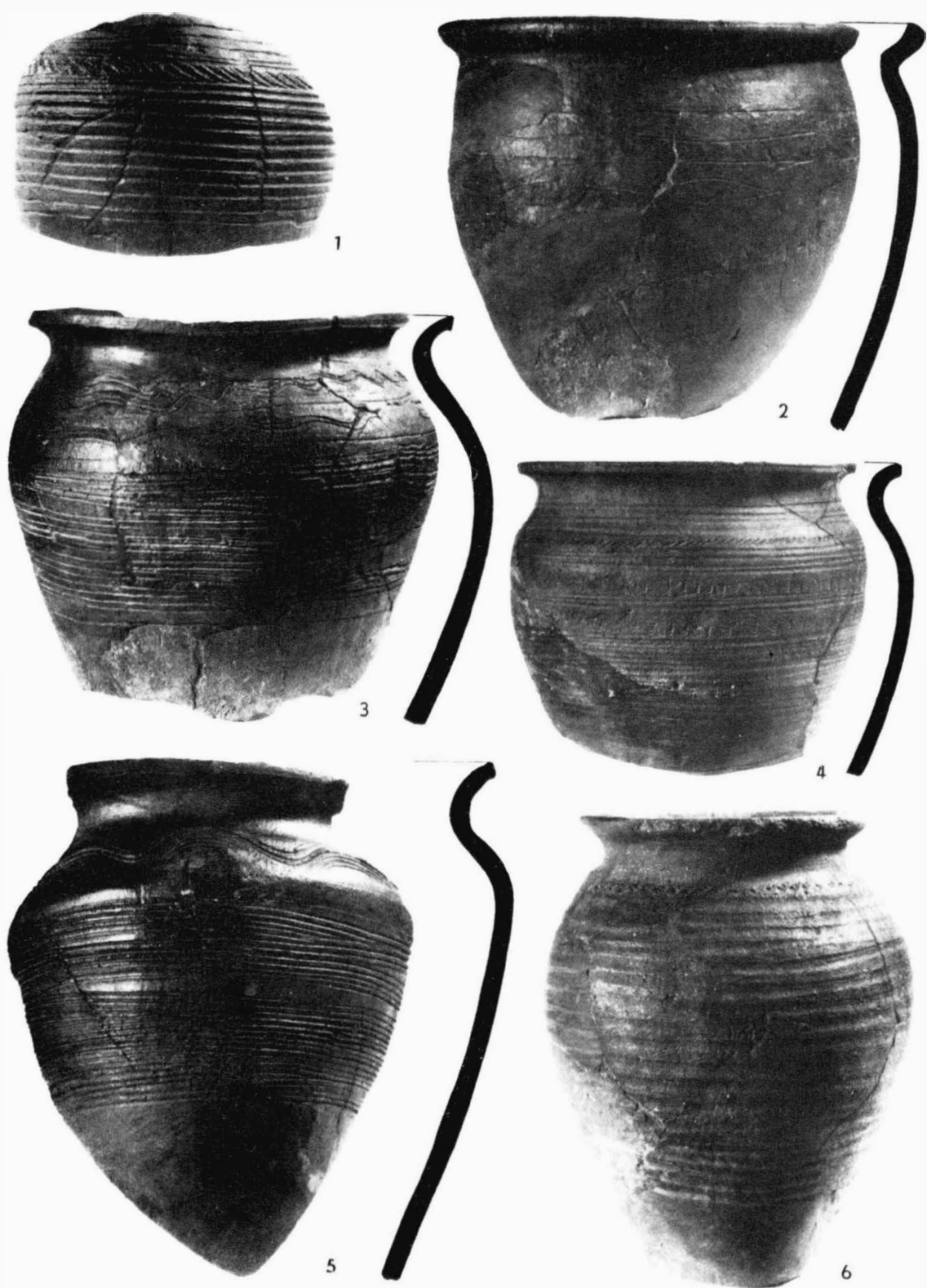
Tab. 79.

Sřrachotin (okr. Břeclav). „Louka sv. Petra“, Keramika ze slovanského hradiště. — Keramik vom slawischen Burgwall.

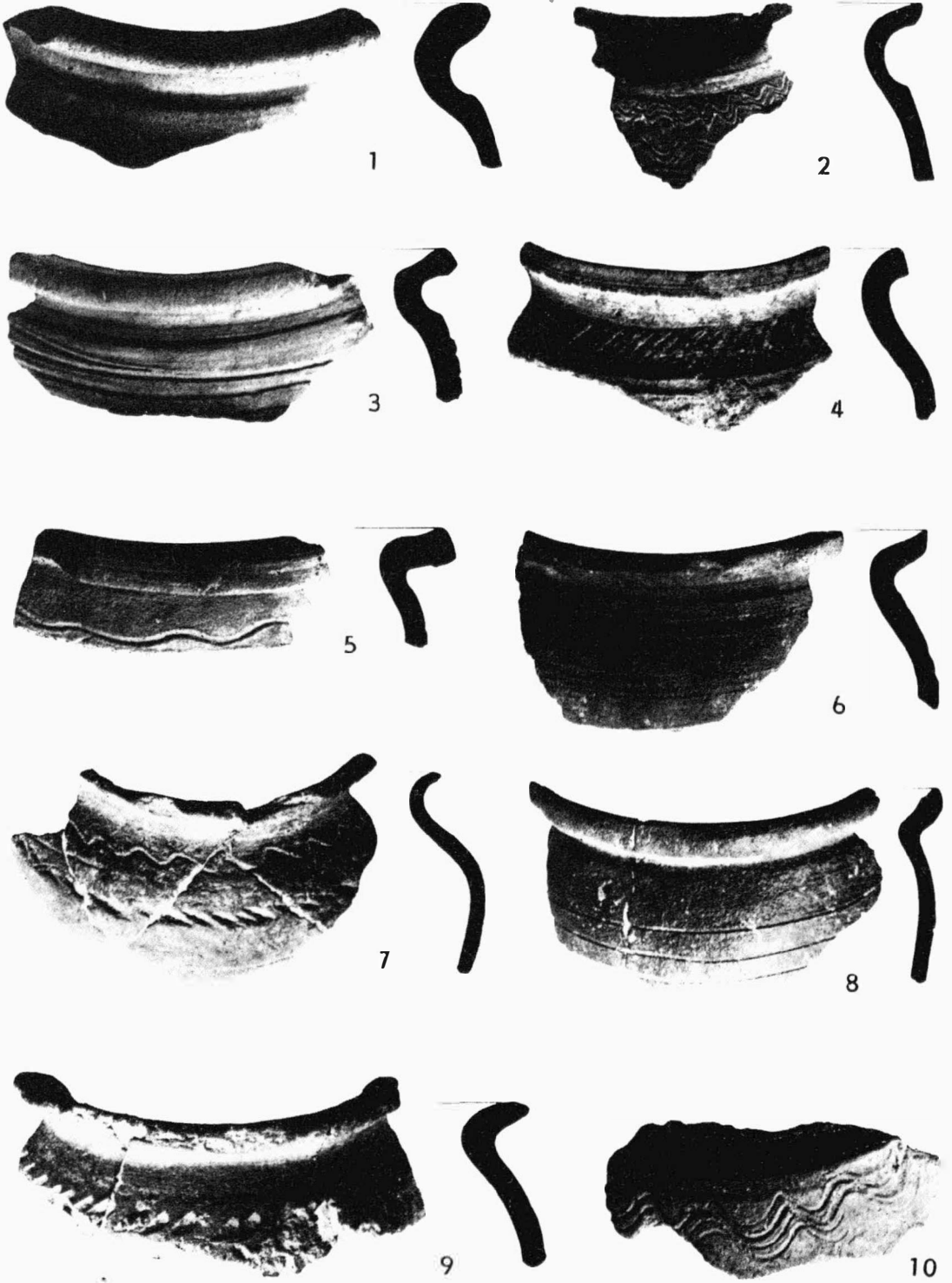
Tab. 80.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“. Keramika ze slovanského hradiště. — Keramik vom slawischen Burgwall.

Tab. 81.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“, Keramika ze slovanského hradiště. — Keramik vom slawischen Burgwall.

Tab. 32.

Strachotín (okr. Břeclav): „Louka sv. Petra“. Keramika ze slovanského hradiště. — Keramik vom slawischen Burgwall

Tab. 83.

Strachotín (okr. Břeclav), „Louka sv. Petra“. Drobné nálezy ze slovanského hradiště. — Kleinfunde vom slawischen Burgwall.